

Олександр РУДІК

*к.політ.н., доц., доц. кафедри
історії та політичної теорії
НТУ «Дніпровська Політехніка»*

Аліна КУЛЕШОВА

*студентка групи 052м-22з-2
НТУ «Дніпровська Політехніка»*

НОВІ АНТИКОРУПЦІЙНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ ЯК ВАЖЛИВА ВІХА БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В ЄС ТА ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ

Корупція завдає великої шкоди суспільству, демократіям, економіці та людям. Це небезпечне суспільне явище підриває інституції, від яких залежать люди, розмиваючи їхню довіру, а також їхню здатність втілити у життя державну політику та надавати якісні державні послуги. Корупція діє як сприятливий фактор для організованої злочинності та ворожого іноземного втручання. Успішне запобігання та боротьба з корупцією має важливе значення як для захисту цінностей ЄС та ефективності політики ЄС, так і для підтримки верховенства права та довіри до посадових осіб та державних установ.

За своєю природою корупцію важко оцінити кількісно, але навіть скромні оцінки показують, що вона коштує економіці ЄС щонайменше 120 млрд євро на рік [1]. Негативні наслідки корупції відчуються в усьому світі, підриваючи зусилля, спрямовані на ефективне управління та процвітання, а також на досягнення Цілей сталого розвитку ООН.

Глобальні індекси корупції відносять багато держав-членів ЄС до числа країн, які вважаються найменш корумпованими у світі. Проте корупція залишається основною проблемою для людей у всьому ЄС. Дані Євробарометра показують, що у 2022 р. і майже сім із десяти європейців (68 %) вважали, що корупція все ще широко поширена в їхній країні. У центрі уваги національні державні установи, де 74 % респондентів все частіше вважають, що корупція поширена, за ними йдуть політичні партії (58 %) та місцеві, регіональні та національні політики (55 %). Водночас європейці песимістично дивляться на дії, вжиті на національному рівні щодо боротьби з корупцією як злочином. Лише меншість вважає, що заходи проти корупції застосовуються неупереджено та без прихованих мотивів (37 %), що існує достатньо успішних судових переслідувань, щоб утримати людей від корупції (34 %), що зусилля їх національного уряду щодо боротьби з корупцією є ефективними (31 %) або що в їхній країні існує достатня прозорість і нагляд за фінансуванням політичних партій (31 %) [4].

Європейська Комісія 3 травня 2023 р. запровадила ряд рішучих заходів для боротьби з корупцією в ЄС і в усьому світі [1], виконуючи зобов'язання, взяті Головою Урсулою фон дер Ляен у її зверненні про стан Союзу в 2022 р. [5]. У своїй промові Голова Європейської Комісії зазначила, що якщо ЄС хоче заслуговувати на довіру, коли наполягає, щоб країни-кандидати зміцнювати свої демократії, він також має викоринити корупцію вдома. Корупція підриває довіру до інститутів ЄС, тому європейці мають дати відсіч цьому явищу із усією суворістю закону. У зв'язку із цим, Урсула фон дер Ляен пообіцяла, що в 2023 р. Комісія запропонує заходи щодо оновлення законодавчої бази ЄС для боротьби з корупцією. Окрім більш класичних злочинів, таких як хабарництво, ЄС підвищить стандарти щодо таких правопорушень, як незаконне збагачення, торгівля впливом і зловживання владою. Буде також запропоновано включити корупцію в режим санкцій ЄС щодо прав людини – новий інструмент для захисту європейських цінностей за кордоном [5, р. 17].

Представлені Комісією антикорупційні пропозиції мають стати важливою віхою в боротьбі з корупцією на національному рівні та рівні ЄС. Комісія активізує свою діяльність: спираючись на діючі заходи, зміцнюючи зусилля щодо інтеграції механізмів запобігання корупції в процес розроблення політики та програм ЄС, а також активно підтримуватиме роботу держав-членів щодо впровадження жорсткої антикорупційної політики та законодавства. Завдяки своєму щорічному циклу Звітів про верховенство права Комісія також відстежує

розвиток антикорупційних заходів на національному рівні, визначає виклики та питання для надання рекомендацій державам-членам.

Запропонований набір заходів включає нові та посилені правила кримінальної відповідальності за корупційні злочини та узгодженість покарань за них у всьому ЄС, а також підтриману Комісією пропозицію Верховного представника ЄС з питань закордонних справ та політики безпеки Ж. Борреля щодо створення спеціального режиму санкцій у сфері Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ) за серйозні корупційні діяння в усьому світі. Ці нові заходи приділяють особливу увагу запобіганню корупції та створенню культури доброчесності, в якій корупція недопустима, і в той же час посилюють інструменти правозастосування [1].

Ключовими елементами пропозицій Комісії є такі [1]:

1. Повідомлення про боротьбу з корупцією. У Спільному повідомленні щодо боротьби проти корупції [2] Комісія та Верховний представник об'єднують поточну роботу і розробляють нові напрямки та нові інструменти як на рівні ЄС, так і на рівні держав-членів, а також сприяють чіткому зобов'язанню подолати корупцію на глобальному рівні. Мережа ЄС проти корупції, яка об'єднує правоохоронні органи, органи державної влади, практиків, громадянське суспільство та інші зацікавлені сторони, виступатиме каталізатором запобігання корупції в ЄС і розвиватиме найкращі практики та відповідні практичні рекомендації. Одним із ключових завдань зазначеної Мережі буде підтримка Комісії у картографуванні спільних зон, де корупційні ризики є високими в ЄС. Робота Мережі сприятиме розвитку антикорупційної стратегії ЄС, яка буде розроблена в процесі консультацій з Європейським Парламентом і Радою ЄС, щоб максимізувати вплив і узгодженість дій ЄС.

В інституціях ЄС існує нульова толерантність до корупції. Повідомлення детально описує правила етики, доброчесності та прозорості, які діють для запобігання корупції в інституціях ЄС. Наголошується, що цю структуру необхідно не лише застосовувати суворо й послідовно, але й постійно оновлювати [2, р. 13].

2. Суворіші правила боротьби з корупцією

Європейська Комісія пропонує нову Директиву про боротьбу з корупцією. Пропозиція модернізує існуючу антикорупційну законодавчу базу ЄС шляхом:

а) Запобігання корупції та формування культури доброчесності:

– підвищення обізнаності щодо корупції шляхом проведення інформаційних та просвітницьких кампаній, досліджень та освітніх програм для зменшення корупційних ризиків та правопорушень;

– забезпечення підзвітності державного сектору за найвищими стандартами шляхом покладання зобов'язань на держави-члени прийняти ефективні правила щодо відкритого доступу до інформації, що становить суспільний інтерес, розкриття та управління конфліктами інтересів у державному секторі, розкриття та перевірки активів державних службовців, а також регулювання взаємодії між приватним і державним сектором.

– створення спеціалізованих антикорупційних органів та забезпечення відповідних ресурсів і навчання для органів, відповідальних за запобігання та боротьбу з корупцією.

б) Єдиний правовий акт для всіх корупційних правопорушень і санкцій:

– узгодження визначень кримінальних правопорушень, які переслідуються як корупція, щоб охоплювати не лише хабарництво, але й привласнення, торгівля впливом, зловживання службовим становищем, а також перешкоджання правосуддю та незаконне збагачення, пов'язані з корупційними злочинами. Пропозиція робить усі правопорушення згідно з Конвенцією ООН проти корупції обов'язковими відповідно до законодавства ЄС і об'єднує корупцію в державному та приватному секторах;

– підвищення рівня кримінальних санкцій для фізичних та юридичних осіб, гармонізація обставин, що обтяжують або пом'якшують відповідальність.

в) Забезпечення ефективного розслідування та судового переслідування корупційних злочинів:

– інструменти розслідування: держави-члени повинні будуть забезпечити наявність у правоохоронних органів і прокуратури відповідних інструментів розслідування для боротьби з корупцією;

– імунітет або привілеї від розслідування та судового переслідування: держави-члени повинні будуть гарантувати, що привілеї та імунітет можуть бути скасовані під час розслідування корупції за допомогою попередньо встановленого законом ефективного і прозорого процесу, та у визначені терміни;

– запровадження мінімальних норм щодо строку давності для забезпечення достатнього часу для притягнення осіб, що вчинили корупційні злочини до відповідальності.

Під час роботи на проектом Директиви Комісія опублікувала заклик до надання пропозицій та зауважень, який був відкритий для відгуків з 20 січня до 17 лютого 2023 р. Загалом від громадськості було отримано понад 361 внесок. Комісія провела консультації з державами-членами за допомогою анкет щодо положень на національному рівні щодо криміналізації корупції та боротьби з нею. Ідеї щодо проекту Директиви та відповіді на анкети обговорювалися на двох семінарах з обміну досвідом щодо боротьби з корупцією. Комісія також провела консультації з агентствами та органами Союзу, відповідальними за підтримку поліцейської та судової співпраці між державами-членами, включаючи Євроюст та Європол, а також Європейську прокуратуру (EPPO) та національні органи, відповідальні за запобігання та придушення корупції. Комісія проводила консультації з міжнародними організаціями, включаючи Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC), Організацію економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і Групу держав проти корупції (GRECO), і отримувала інформацію від них. Академічне та громадянське суспільство також внесло свій внесок, зокрема Transparency International та Коаліція Конвенції ООН проти корупції (UNCAC) [3].

3. Розширення набору санкцій СЗППБ для охоплення серйозних корупційних діянь. Санкції ЄС допомагають досягти ключових цілей СЗППБ, таких як збереження миру, зміцнення міжнародної безпеки, а також консолідація та підтримка демократії, міжнародного права та прав людини. Завдяки новій пропозиції Верховного представника, підтриманій Комісією, ЄС зможе боротися з серйозними корупційними діяннями в усьому світі, незалежно від того, де вони відбуваються. Це доповнить і посилить внутрішні та зовнішні інструменти ЄС проти корупції та продемонструє рішучість ЄС використовувати будь-які інструменти, включаючи санкції СЗППБ, для боротьби з нею.

Наступні кроки. Перш ніж запропонована Європейською Комісією Директива про боротьбу з корупцією зможе стати законом ЄС, вона має бути обговорена та прийнята Європейським Парламентом і Радою ЄС. Запропонована нова система санкцій СЗППБ проти корупції повинна бути обговорена та ухвалена Радою ЄС.

Таким чином, новий антикорупційний пакет складається, по-перше, з Повідомлення про боротьбу з корупцією в ЄС, яке містить огляд існуючого антикорупційного законодавства та політики ЄС, аналізує виклики та розмірковує про те, як активізувати майбутні дії ЄС. По-друге, Комісія пропонує Директиву про боротьбу з корупцією, яка має встановити правила, що оновлюють та узгоджують визначення і покарання за корупційні правопорушення, щоб забезпечити наявність інструментів кримінального права високого стандарту для боротьби з усім спектром корупційних правопорушень, а також для кращого запобігання корупції та поліпшення правозастосування. По-третє, Верховний представник ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки, за підтримки Комісії, пропонує доповнити інструментарій обмежувальних заходів (санкцій) у межах СЗППБ спеціальним режимом санкцій для боротьби з серйозними корупційними діяннями по всьому світі.

Список використаної літератури

1. Anti-corruption: Stronger rules to fight corruption in the EU and worldwide. URL: <http://surl.li/hekrd>

2. Joint Communication to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the fight against corruption. Brussels, 3.5.2023 JOIN(2023) 12 final. URL: <http://surl.li/heljy>
3. Questions and Answers: Stronger rules to fight corruption in the EU and worldwide. URL: <http://surl.li/henkj>
4. Special Eurobarometer 523 March-April 2022. Corruption: Report. URL: <http://surl.li/helwg>
5. State of the Union 2022 – President von der Leyen’s speech. URL: <http://surl.li/hekyx>